

ПЛАХОТНЮК Н.П.

канд. пед. наук,
ст. викладач кафедри іноземних мов
і новітніх технологій навчання,
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Україна

**НАВЧАННЯ АНГЛОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО
ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ
ФАКУЛЬТЕТІВ**

У статті розглядається поетапне формування англomовного професійно орієнтованого діалогічного мовлення студентів журналістів. Аналізуються особливості професійного діалогічного мовлення, функціональні типи професійних діалогів. Визначається система вправ для навчання іношомовного професійного діалогу майбутніх медіа фахівців, критерії її відбору. Зазначаються послідовні етапи формування англomовного діалогічного мовлення студентів журналістів: підготовчий, рецептивно-репродуктивний, рецептивно-продуктивний, продуктивний. Наводяться приклади вправ на зазначених етапах, які виконуються під час навчання англomовного професійного спілкування. Ключові слова: англomовне професійно орієнтоване діалогічне мовлення, професійно спрямований діалог, система вправ.

В статье рассматривается поэтапное формирование англоязычной профессионально ориентированной диалогической речи студентов журналистов. Анализируются особенности профессиональной диалогической речи, функциональные типы профессиональных диалогов. Обозначается система упражнений для обучения иноязычного профессионального диалога будущих медиа специалистов, критерии ее отбора. Указываются последовательные этапы формирования англоязычной диалогической речи студентов журналистов: подготовительный, рецептивно-репродуктивный, рецептивно-продуктивный, продуктивный. Приводятся примеры упражнений на

указанных этапах, которые выполняются во время обучения англоязычному профессиональному общению. Ключевые слова: англоязычная профессионально ориентированная диалогическая речь, профессионально направленный диалог, система упражнений.

The article deals with the step-by-step formation of the English-language professionally oriented dialogical speech of journalism students. The features of professional dialogical speech, functional types of professional dialogues are analyzed. The system of exercises for teaching foreign language professional dialogue of future media professionals and criteria for its selection are determined. The following stages of the formation of English language dialogical speech of journalism students are mentioned: preparatory, receptive-reproductive, receptive-productive, productive. Examples of exercises, which are performed during the study of the English language professional communication, are given. Key words: English language professionally-oriented dialogical speech, professionally directed dialogue, system of exercises.

Постановка проблеми. Швидкий розвиток економічної, суспільної, політичної сфер суспільства зумовлюють підвищення вимог до якості освіти молодих спеціалістів. Міжнародне співробітництво вимагає висококваліфікованих працівників, конкурентноспроможних на ринку праці, що здатні адаптуватись до змінних умов навколишнього середовища, працювати в команді, вирішувати професійні завдання на високому професійному рівні. Координація, співпраця та комунікація, зокрема й іноземною мовою, є важливими складовими професійного вдосконалення.

Отже, іншомовна підготовка майбутніх фахівців має бути спрямована на досягнення належного рівня сформованості професійної комунікативної компетентності, в тому числі й діалогічного мовлення. Таким чином, формування англomовного професійно орієнтованого діалогічного мовлення повинно бути цілеспрямованим, послідовним і

систематичним. Йдеться про професійну направленість навчальних занять і розробку комунікативно спрямованих навчальних матеріалів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробкою та вдосконаленням змісту професійно орієнтованої іншомовної підготовки майбутніх спеціалістів у сфері економіки, юриспруденції, інженерії, туризму займалися такі науковці як О. Борзова, К. Вишневська, Т. Голуб, Н. Грачова, Г. Гринюк, Г. Гришкова, С. Коломієць, Г. Кравчук, Л. Максименко, О. Метьюлкіна, Т. Олійник, Н. Склярєнко, Л. Сліпченко та ін. Значний внесок у вирішення проблеми навчання іншомовного діалогічного мовлення зробили В. Бухбіндер, І. Зимня, С. Кожушко, С. Коломієць, Г. Піфо, В. Скалкін, О. Тарнопольський, І. Чірва. Разом з тим, слід зауважити, що проблема навчання англomовного професійного діалогічного мовлення недостатньо досліджена, чітко не окреслені види професійно орієнтованого діалогу та відповідно не визначені особливості використання комплексу вправ для їх формування.

Формулювання цілей статті. Тому метою нашої статті є аналіз особливостей англomовного професійно орієнтованого діалогічного мовлення, виділення його видів та комплексу вправ, спрямованих на його формування у студентів немовних факультетів.

Виклад основного матеріалу. Проблема професійно орієнтованої іншомовної підготовки набуває важливого значення, оскільки збільшується попит у висококваліфікованих спеціалістах, здатних до спілкування в англomовному середовищі при вирішенні професійних задач, отримання і аналізу інформації із зарубіжних ЗМІ, аргументованого висловлювання своєї думки тощо.

Аналіз наукових джерел доводить, що діалогічне мовлення має низку особливостей та визначається науковцями як: реактивна форма мовлення з використанням готових фраз; мовленнєва тематично об'єднана взаємодія, особлива мовленнєва форма, яка спрямована на обговорення певних тем; цілісний дискурсивний процес обміну думками з проблеми, що цікавить

обох партнерів [1; 2; 3]. Іншомовне професійне мовлення трактується як респонсивний мовленнєвий акт, який проходить в певній комунікативній професійній ситуації, в рамках професійних відносин і спрямований на досягнення поставленої мети [1, с. 34]. Погоджуємося з науковцями, що найбільш ефективною формою професійної взаємодії для досягнення певної комунікативної мети є іншомовне діалогічне мовлення, яке дозволяє швидко досягнути консенсусу у вирішенні фахових задач.

Як вид мовленнєвої діяльності діалогічне професійне мовлення характеризується певними особливостями. Більшість вчених виділяє у структурі діалогу скороченні фрази, їх незакінченість, оскільки діалог є емоційно забарвленим, експресивним. Також відзначають спрощений синтаксис діалогічних фраз та їх спонтанність, що потребує використання різних кліше і розмовних формул, невербальних засобів комунікації. Це полегшує роботу над діалогом, в той час як недостатній рівень сформованості навичок аудіювання, необхідність швидкого реагування на репліки співрозмовника її ускладнюють [1, с. 24-25].

До особливостей діалогічного мовлення також відносять ситуативний характер та вмотивованість. Розуміння діалогу відбувається з урахуванням наявної ситуації, зовнішніх обставин, в яких він проходить. Діалогічне мовлення виникає тоді, коли є потреба у висловлюванні своїх думок, почуттів, отриманні необхідної інформації.

Для продуктивного навчання англomовного професійно орієнтованого діалогічного мовлення необхідно не тільки знати його особливості, а й з'ясувати функціональні типи професійних діалогів. Існує багато різноманітних класифікацій в залежності від визначених критеріїв, які лежать в їх основі. Так, наприклад, за ознакою мети діалоги поділяються на: комплементарні (є дефіцит інформації в одного із співрозмовників), координативні (узгодження дій комунікантів для досягнення впливу на співрозмовника) та компетивні (наявність різних думок, поглядів у співрозмовників та намагання їх довести). В залежності

від комунікативної мети діалоги розрізняють: діалог-розпитування, діалог-домовленість, діалог-обмін думками, діалог-дискусія, діалог етикетного характеру. Враховуючи поєднання різних факторів (мету розмови, відносини між комунікантами, наявну ситуацію тощо) діалоги розбивають на: діалог-суперечку, діалог-синтез, діалог-повідомлення, діалог-обговорення, діалог-сварку, діалог-бесіду, діалог-імітацію, діалог-пізнання [1, с. 29-31].

У процесі навчання професійно орієнтованої компетенції в діалогічному мовленні В. Черниш виділяє наступні типи професійного діалогу: професійно орієнтований діалог-розпитування, професійно орієнтований діалог-обмін думками, професійно орієнтований діалог-домовленість, професійно орієнтований діалог-дискусія, професійно орієнтований діалог-суперечка, професійно орієнтоване інтерв'ю [4].

В рамках нашого дослідження при визначенні типів професійного діалогу необхідно врахувати специфіку фахової діяльності майбутніх спеціалістів. Нами розроблялись вправи на формування професійно орієнтованого діалогічного мовлення студентів факультету журналістики. Вивчення функціональних типів професійного діалогічного мовлення майбутніх журналістів, характер та зміст спілкування медіа працівників дало змогу виокремити наступні типи професійного діалогу: діалог-розпитування, діалог-домовленість, діалог-обговорення (дискусія) та професійне інтерв'ю.

Діалог-розпитування складається із запитань і відповідей та має на меті з'ясувати, уточнити необхідну інформацію, поділитись повідомленням з іншим комунікантом. Такий тип діалогу може бути одностороннім і двостороннім. У першому випадку спонукання до спілкування та мотивація походять від одного співрозмовника. Запитання формулюються тим партнером, у якого є потреба в отриманні професійної інформації. У другому випадку запитання задаються обома комунікантами, що мають зацікавленість у веденні розмови.

Діалог-домовленість застосовується журналістами для з'ясування намірів і планів співрозмовника, а також щоб узгодити їх з власними. Зазвичай використовується при домовленості про зустрічі під час інтерв'ю.

При навчанні діалогу-обговорення студенти засвоюють навички не тільки сприйняття інформації, а й аргументованого висловлювання своєї думки, переконання, знаходження спільного порозуміння із співрозмовником.

Під час професійного інтерв'ю журналіст повинен не просто добути інформацію, а й знайти підхід до співрозмовника, вміти правильно сформулювати питання (вступні, головні, заключні). Важливо не тільки спонукати співрозмовника до надання необхідної інформації, а й спрямувати бесіду у потрібне русло, допомогти партнеру по комунікації поділитись своїми думками та поглядами.

Успішне навчання англomовного професійного діалогічного мовлення відбувається при використанні системи вправ. При її розробці ми врахували вимоги до вправ та їх структурних компонентів, що дозволило визначити критерії вирізнення типів вправ. Отже, будь-яка вправа повинна мати три компоненти: постановка завдання, процес його виконання та контроль результатів виконання. В залежності від рівня групи зразок виконання може даватись викладачем або ні. Вправи на формування англomовного діалогічного мовлення мають містити вмотивовані завдання, новизну поданої інформації, спрямованість переважно на комунікативні завдання, слухне використання опор, мати професійну направленість [5].

Таким чином, з'ясувавши вимоги до системи вправ для навчання англomовного професійно орієнтованого діалогічного мовлення та ґрунтуючись на загальноприйнятій класифікації вправ для формування іншомовного мовлення було визначено систему вправ для навчання англomовного професійного діалогу майбутніх журналістів за наступними критеріями:

- 1) вмотивованості: усі справи є вмотивованими, оскільки тільки при позитивній мотивації можливе успішне досягнення результату;
- 2) за спрямованістю навчальної дії: рецептивні, рецептивно-репродуктивні, рецептивно-продуктивні, продуктивні;
- 3) за ступенем комунікативності: некомунікативні, умовно-комунікативні, некомунікативні;
- 4) за ступенем управління мовленнєвою діяльністю студентів: повністю керовані, частково керовані, з мінімальним керуванням;
- 5) за наявністю або відсутністю опор: без опор, з природними або штучно створеними опорами;
- 6) за способом організації роботи: індивідуальні фронтальні, парні, в групах;
- 7) за характером виконання: усні та усно-письмові;
- 8) за професійною направленістю: професійно спрямовані [6].

У методиці навчання іншомовного діалогічного мовлення розрізняють два підходи: „знизу вгору”, що передбачає спершу засвоєння реплікування, оволодіння діалогічними єдностями, а потім самостійну побудову мікродіалогів і діалогів різних типів; та „зверху вниз”, що починається з прослуховування або читання цілого діалогу-зразка з подальшою роботою над лексичним наповненням, відпрацюванням потрібних елементів та складанням власних діалогів. Перший підхід не відкидає використання діалогу-зразка.

Навчання англійськомовного діалогічного мовлення майбутніх журналістів відбувається в чотири етапи (підготовчий, рецептивно-репродуктивний, рецептивно-продуктивний, продуктивний) і відповідає послідовності формуванню мовленнєвих умінь і навичок.

Підготовчий етап спрямований на активацію знань студентів про типові ситуації спілкування у професійній сфері, а також на формування

компенсаційних умінь застосовувати прийоми професійного спілкування у сфері журналістики. На цьому етапі використовуються наступні вправи: запитання-відповіді, створення графічних опор та таблиць, групове обговорення, евристична бесіда, встановлення контакту тощо. Наведемо приклади вправ підготовчого етапу.

Task 1: Work in pairs. Suggest one or two phrases for the following situations of making contact with a person:

1. Make the person interested in getting acquainted with you.
2. Make a suggestion.
3. React to a suggestion.
4. Invite to an interview.
5. Finish an interview in a polite way.

Task 2: Pair up with your friend and discuss the following statements:

1. A profession of a journalist is popular and prestigious nowadays.
2. In the 21st century reporters need to work harder than before.
3. The importance of accuracy in journalism is enormous.
4. A reporter is not a work, it is a diagnosis.

На другому етапі відбувається прослуховування діалога-зразка, зняття лексико-граматичних труднощів, перевірка його розуміння. До рецептивно-репродуктивного етапу увійшли такі групи вправ як: пояснення викладачем лексики, яка може визивати утруднення у розумінні тексту, робота із словником, з'єднання слова та його значення, відповіді на запитання щодо змісту тексту, заповнення пропущених слів або фраз під час прослуховування, визначення правдивих і неправдивих речень за змістом діалогу, перефразування для пояснення лексичних одиниць.

Task 3: Listen and fill in the parts of the following dialogue :

— Mike, I know you have just returned from an international conference dedicated to in the modern society.

—You are right. It was called “Journalists as Bearers and Promoters of Human Rights”. I was happy to take part in it as a professional journalist. It was a great experience.

— Glad to hear that. Were there many people present?

— There were more than a hundred participants including representatives from Civil Society Organizations, Human Rights Organizations,, members of media self-regulatory institutions, academic institutions and the general public.

— Such active participation confirms that there is a general interest in such debates on the side of and human rights activists.

— I agree. The importance of journalism comes from the..... Since right to opinion and expression would not be a reality without the press. People today depend greatly on the press for being informed. Journalism is taken as inseparable part of any.....

— I see your point. The Press plays a vital role in democratic society. What was your report about?

— In my report I stated thatare: accuracy, balance and credibility. One of the important responsibilities of journalists is to maintain their principles in their reporting. The information should be based on truth and facts which

— I am sure it was a great report. Were there any problems of professional journalism mentioned at the conference?

— Some of them were. For example, it was pointed out that manyare not professional journalists, but people with private business interests. They are looking for profit fromor breaking news stories instead of

— I see. I wish you professional luck and hope to see you in our local news next week.

— Thank you, Dan.

Task 4: Listen to a recording of the interview between the editor and a future employee. Mark the sentences true or false.

На третьому етапі здійснюється розвиток і вдосконалення вмінь майбутніх журналістів продукувати професійно орієнтований англomовний діалог на рівні діалогічних єдностей та мікродіалогів на основі діалогу-зразка. Тут застосовуються наступні вправи: визначення послідовності реплік, продовження діалогу-зразка, формулювання запитань і відповідей за поданою схемою, визначення головної інформації під час прослуховування, підстановка реплік у діалог-зразок, створення мікродіалогів за допомогою опор. Розглянемо наступні приклади таких вправ.

Task 5: Put the following dialogue into the logical order. What are the qualities required by the editor from his future employee?

Editor: That's good. It appeals to me that you have a degree in business journalism and in politics. But first of all I appreciate some professional qualities.

Mark: I see. What are they?

Editor: So, you want to work in our newspaper, Mark.

Mark: I think I can do that.

Editor: How long have you been in media business?

Mark: Three years. I have been an Italian correspondent.

Editor: To convince me you are worth appointing you should be creative and persistent first of all. Except good grammar, spelling and punctuation you must be able to write in a variety of formats, including technical, persuasive, and descriptive prose.

Mark: Yes, I do. I have read the advertisement that you are looking for a journalist to cover political news in Europe.

Mark: I am rather good at it.

Editor: Besides, you should be willing to accept irregular hours and have an ability to work under pressure to meet deadlines.

Mark: You won't be disappointed.

Editor: Also a sense of ethics and accuracy and good research skills are extremely important.

Task 6: Work in pairs and imagine the continuation of the given dialogue.

Then present the dialogue to the whole class.

Продуктивний етап спрямований на навчання складати і презентувати власні діалоги за поданою комунікативною ситуацією. До заключного етапу увійшли такі групи вправ як: складання діалогів у парах аналогічних зразку, ведення діалогу-дискусії, інтерв'ю тощо.

Task 7: Make up a dialogue with your partner.

Student A: You apply for a job in international business magazine. Try to persuade the editor you have all necessary qualities and qualifications to get the position.

Student B: You are the chief editor of a famous international business magazine. Interview an applicant and decide if he /she can be accepted.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, продемонстрована система вправ для навчання англomовного професійно орієнтованого діалогічного мовлення сприяє активному розвитку комунікативних умінь майбутніх журналістів, успішному вирішенню професійних завдань, забезпечує системність та гармонійність навчального процесу. Перспективи подальших досліджень вбачаємо розробці комплексу вправ для навчання монологічного мовлення майбутніх журналістів.

Список використаних джерел:

1. Барсук С.Л. Педагогічні умови формування іншомовного професійного мовлення майбутніх судноводіїв на засадах комунікативно-когнітивного

підходу : дис. ... канд. пед наук: спец. 13.00.04 „теорія і методика професійної освіти” / С.В. Барсук . – Херсон, 2016 . – 255 с.

2. Бурман Л.В. Педагогічні умови формування діалогічних умінь у студентів вищих навчальних педагогічних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 „теорія і методика професійної освіти” / Л.В. Бурман. – Тернопіль, 2008. – 20 с.

3. Метьолкіна О.М. Формування англомовної професійно орієнтованої компетенції у діалогічному мовленні майбутніх митників : автореф. дис ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 „теорія і методика професійної освіти” / О. М. Метьолкіна. – Київ, 2012. – 21 с.

4. Черниш В.В. Етапи навчання майбутніх учителів англомовного професійно орієнтованого говоріння / В. В. Черниш // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія. – 2013. – Вип. 39(4). – С. 338-345

5. Скляренко Н. К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок та вмінь / Н. К. Скляренко // Іноземні мови. – 1999. – № 3. – С. 3–7.

6. Максименко Л. О. Навчання професійно спрямованого англомовного діалогу майбутніх менеджерів невиробничої сфери : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 „теорія та методика навчання” / Л. О. Максименко Київський національний лінгвістичний університет. – К., 2012. – 285 с.

Spysok vykorystanykh dzherel:

1. Barsuk S.L. Pedahohichni umovy formuvannia inshomovnoho profesiinoho movlennia maibutnikh sudnovodiiv na zasadakh komunikatyvno-kohnityvnoho pidkходу : dys. ... kand. ped nauk: spets. 13.00.04 „teoriia i metodyka profesiinoy osvity” / S.V. Barsuk . – Kherson, 2016 . – 255 s.

2. Burman L.V. Pedahohichni umovy formuvannia dialohichnykh umin u studentiv vyshchyykh navchalnykh pedahohichnykh zakladiv : avtoref. dys. ...

kand. ped. nauk: spets. 13.00.04 „teoriia i metodyka profesiinoi osvity” / L.V. Burman. – Ternopil, 2008. – 20 s.

3. Metolkina O.M. Formuvannia anhlomovnoi profesiino oriietovanoi kompetentsii u dialohichnomu movlenni maibutnikh mytynykiv : avtoref. dys ... kand. ped. nauk: spets. 13.00.04 „teoriia i metodyka profesiinoi osvity” / O. M. Metolkina. – Kyiv, 2012. – 21 s.

4. Chernysh V.V. Etapy navchannia maibutnikh uchyteliv anhlomovnoho profesiino oriietovanoho hovorinnia / V. V. Chernysh // Problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity. Pedahohika i psykholohiia. – 2013. – Vyp. 39(4). – S. 338-345

5. Skliarenko N. K. Suchasni vymohy do vprav dlia formuvannia inshomovnykh movlennievnykh navychok ta vmin / N. K. Skliarenko // Inozemni movy. – 1999. – № 3. – S. 3–7.

6. Maksymenko L. O. Navchannia profesiino spriamovanoho anhlomovnoho dialohu maibutnikh menedzheriv nevyrobnychoi sfery : dys. ... kand. ped. nauk : spets. 13.00.02 „teoriia ta metodyka navchannia” / L. O. Maksymenko Kyivskyi natsionalnyi lnhvistychnyi universytet. – K., 2012. – 285 s.